

Angående byggnadsminnesförklaring av byggnad på
fastigheten Hörle 2:1 i Värnamo socken och kommun

LÄNSSTYRELSENS AVGÖRANDE

Länsstyrelsen förklarar enligt 3 kap 1 § lagen
(1988:950) om kulturminnen m m (KML) herrgårdsbyggnaden på fastigheten Hörle 2:1 i Värnamo socken och kommun för byggnadsminne.

Länsstyrelsen meddelar med stöd av 3 kap 2 § samma lag följande skyddsföreskrifter.

1. Byggnaden får inte rivas eller flyttas. Ingrepp får inte göras i byggnadens stomme.
2. Byggnaden får inte till sin exteriör byggas om eller på annat sätt förändras.
3. Byggnadens planlösning får inte ändras.
4. I de rum som på bilagd planritning markerats med X får inte göras ingrepp i eller ändring av fast inredning. Till fast inredning hör bl a dörrar, dörrfoder, dörröverstycken, paneler, fönster med omfattningar, lister, golv, kakelugnar och öppna spisar.
5. Byggnaden skall underhållas så att den inte förfaller. Vård- och underhållsarbeten skall utföras på ett sådant sätt att det kulturhistoriska värdet inte minskar. Underhållet skall ske med material och metoder som är anpassade till byggnadens egenart.
6. Det område kring byggnaden som på bilagd karta avgränsats med streckad linje får inte ytterligare bebyggas eller på annat sätt förändras. Området skall hållas i sådant skick att byggnadens utseende och karaktär inte förvanskas.

Enligt 3 kap 21 § samma lag gäller detta beslut omedelbart även om det överklagas.

1992-02- 18

221-1166-89

BAKGRUND M M

Kommunfullmäktige i Värnamo kommun väckte vid sammanträde den 25 april 1985, § 105, frågan om byggnadsminnesförklaring av den aktuella byggnaden.

Av utredningen framgår i huvudsak följande.

Herrgårdsbyggnaden på Hörle bruk stod klar år 1746 och är uppförd av tegel i en våning med suterrängvåning och vindsvåning. Planen är rektangulär med två utskjutande flyglar mot söder och ett utskjutande mittparti mot norr. Mot söder, där huvudentrén är belägen, finns en mittrisalit avslutad med en fronton med en urtavla. Fasaderna är putsade och försedda med pilastrar och hörnkedjor av sandsten. Fönstren är av fyrluftstyp med tvärposten i fönstrets mitt. I källarvåningen och på takkuporna är fönstren av tvåluftstyp utan tvärpost. Till entrén leder en monumental dubbelarmad granittrappa försedd med ett ursprungligt, smitt järnräcke. Det valmade mansardtaket är täckt med falsplåt av koppar och försett med sex skorstenar. Mot söder och norr finns takkupor på de nedre takfallen.

Källarvåningen, ursprungligen använd som köks- och ekonomiutrymme, har invändigt kraftiga stenmurar samt kryss- och tunnvalv. Söder om byggnadens hjärtmur är källarplanet renoverat och används idag som konstgalleri.

Huvudvåningen, bestående av ett tiotal rum, har planlösning av franskt mönster med vestibul och stor sal i mitten av byggnaden samt herrns respektive fruns rums-sviter på ömse sidor. Flertalet av rummen har originalinredning med spegeldörrar, spegelpaneler, trägolv, takfriser, kakelugnar, öppna spisar m m. All inredning är välbevarad och av hög kvalitet. Till den fasta inredningen hör även ett flertal dörröverstycken, de flesta av konstnären Johan Pasch d ä.

Byggnaden förföll stegvis under 1800-talet men renoverades år 1897, utan att den ursprungliga inredningen i någon högre grad förvanskades. År 1951 genomfördes en omfattande restaurering av byggnaden varvid fönstren utbyttes mot kopior, dock utan spröjsar.

Hörle bruk är beläget vid ett vattenfall i Lagan. Som på många andra håll i Småland anlade man här ett järnbruk i mitten av 1600-talet. Omgivande bebyggelse utgörs i söder av två fristående flygelbyggnader, samtida med huvudbyggnaden, av tegel med putsade fasader och flacka valmade tak. I sydväst ligger en f d dräng-

1992-02-18

221-1166-89

stuga och en f d bagarstuga uppförda i korsvirkesteknik och putsade. Övrig bebyggelse vid bruket utgörs av en kraftstation, förvaltarbostad och ekonomibyggnader. Norr om gården finns en fångdamm, anlagd år 1922.

Länsstyrelsen har den den 5 juli 1991 upprättat förslag till skyddsföreskrifter, vilka godkänts av byggnadens ägare AB Hörle Bruk.

Kommunstyrelsen och byggnadsnämnden i Värnamo kommun har i yttrande över frågan om byggnadsminnesförklaring av den aktuella byggnaden och förslaget till skyddsföreskrifter anfört att skyddsvärdet även för övriga byggnader inom området måste beaktas genom att föreskrifternas 1, 2 och 5 punkter även omfattar dessa byggnader. Alternativt anges att punkten 6 omformas med vissa föreskrifter för övriga byggnader.

LÄNSSTYRELSENS MOTIVERING

Enligt 3 kap 1 § KML får en byggnad som är synnerligen märklig genom sitt kulturhistoriska värde eller som ingår i ett kulturhistoriskt synnerligen märkligt bebyggelseområde förklaras för byggnadsminne.

Bruksherrgården får i sitt utförande av tegel anses vara unik för Jönköpings län. Den får av samma skäl också anses vara unik för sin tid. Även arkitekturen är ovanlig för länet, då den inte följer småländska byggnadstraditioner utan i stället ansluter sig till de uppländska järnbrukens formspråk.

Invändigt uppvisar byggnadens huvudvåning fast inredning från byggnadstiden av hög kvalitet, bl a dörrar, paneler, golv, öppna spisar och dörröverstycken.

På grund av det ovanstående och byggnadens belägenhet inom ett område präglad av bruksbebyggelse finner länsstyrelsen att herrgårdsbyggnaden på Hörle bruk har ett så stort kulturhistoriskt värde att den får anses som synnerligen märklig och att den därför bör förklaras för byggnadsminne.

Ägare och innehavare av särskild rätt till fastighet har enligt 3 kap 10 § KML rätt till ersättning av staten om skyddsföreskrifter

1. utgör hinder för rivning av byggnad och skadan därav är betydande i förhållande till värdet av berörd del av fastigheten eller
2. på annat sätt innebär att pågående markanvändning avsevärt försvåras inom berörd del av fastigheten.

Medför skyddsföreskrifter att synnerligt men uppkommer

1992-02- 18

221-1166-89

vid användning av fastigheten, är staten skyldig att lösa fastigheten om ägaren begär det.

För byggnadens bevarande skall det av länsstyrelsen upprättade förslaget till skyddsföreskrifter gälla. Länsstyrelsen bedömer härvid att skyddsföreskrifterna ej skall medföra ersättningsskyldighet gentemot ägaren eller innehavare av särskild rätt. Ej heller kan föreskrifterna anses medföra att synnerligt men uppkommer vid användningen av fastigheten.

ÖVRIGT

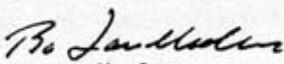
Länsstyrelsen lämnar i förekommande fall råd och anvisningar i fråga om underhållet av byggnaden.

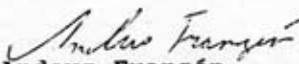
Ändring av byggnadsminnet i strid mot meddelade skyddsföreskrifter får ske endast om det föreligger särskilda skäl för sådan ändring. Ansökan om ändring prövas av länsstyrelsen.

HUR MAN ÖVERKLAGAR

Detta beslut kan överklagas hos kammarrätten i Jönköping genom skrivelse till länsstyrelsen - se bilaga.

I den slutliga handläggningen av detta ärende i vilket länsråd Bo Landholm beslutat och byrådirektör Anders Franzén varit föredragande, har även förste länsassessor Claes von Sydow, länsantikvarie Per-Olof Ringquist och avdelningsdirektör Niklas Aronsson deltagit.

Bo Landholm

Anders Franzén

Kopia till:

Riksansantikvarieämbetet, delg kvitto

AB Hörle Bruk, delg kvitto

Värnamo kommun, kommunstyrelsen

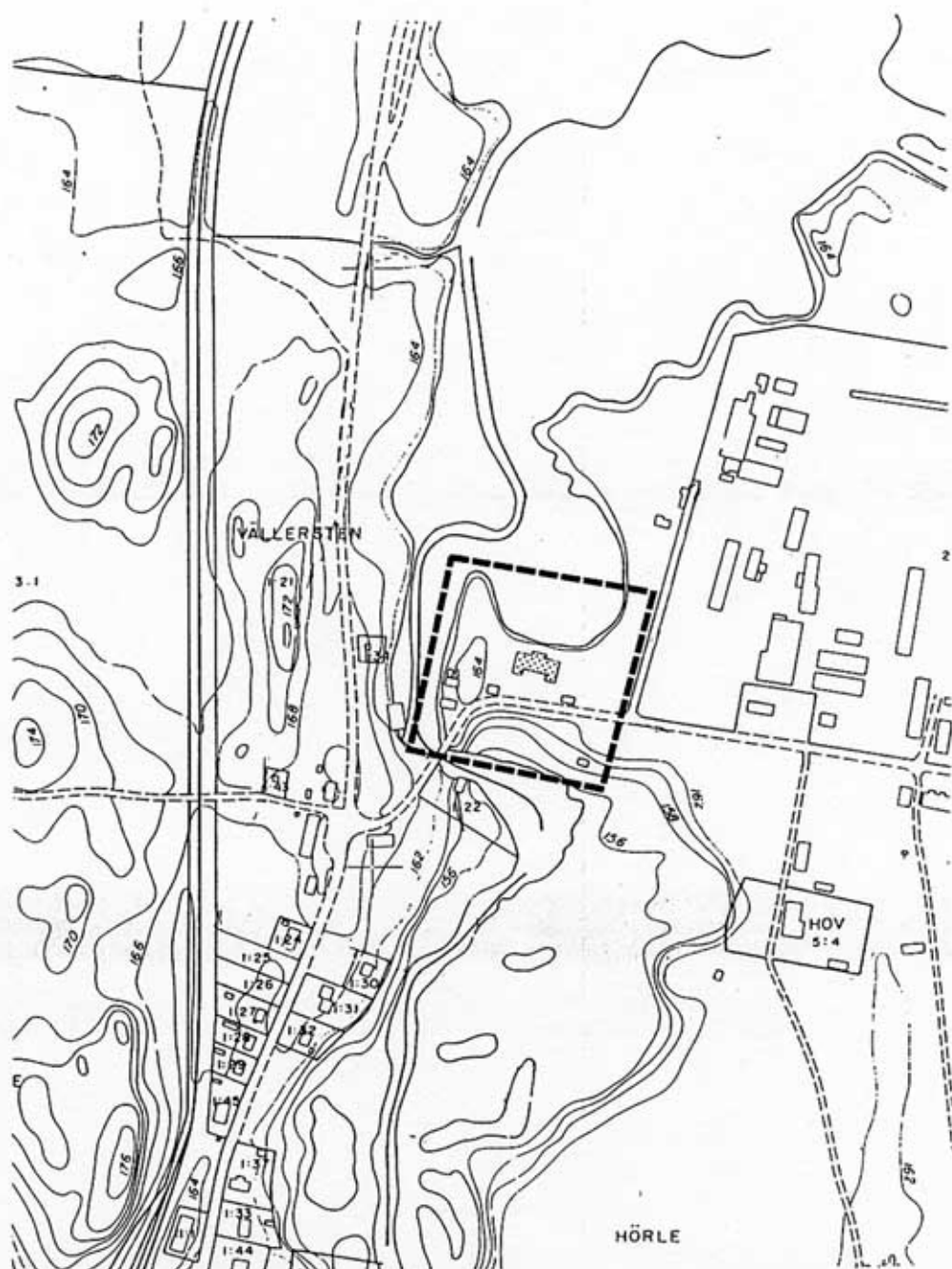
" , kulturnämnden

" , byggnadsnämnden + laga kraftbevis

Länsmuseet

Inskrivningsmyndigheten + laga kraftbevis

Kme

1842 Småland, Jönköpings och Kronobergs län.
 Kulturhistoriskt bildverk i 100 originaltryck av
 Wilhelm Bermborg 1929

N. Svanberg

Körle

HUR MAN ÖVERKLAGAR TILL KAMMARRÄTT

Om Ni är missnöjd med länsstyrelsens beslut kan Ni skriva till kammarrätten i Jönköping.

I brevet skall Ni

- tala om vilket beslut Ni överklagar, t ex genom att ange ärendets nummer (diarie-numret) och dag för beslutet
- redogöra för dels varför Ni menar att länsstyrelsens beslut är felaktigt, dels hur Ni anser att beslutet skall ändras.

Ni undertecknar brevet, förtydligar namnteckningen och uppger postadress och telefonnummer.

Om Ni har handlingar eller annat som Ni anser stöder Er ståndpunkt, så bör Ni skicka med det.

Ni kan givetvis anlita ombud att sköta överklagandet åt Er.

OBS!

1. Brevet skall lämnas/skickas till länsstyrelsen och inte till kammarrätten.

Länsstyrelsens postadress och telefonnummer är

Länsstyrelsen	Telefon
551 86 JÖNKÖPING	036/ 15 70 00

Gatuadressen är Hamngatan 4, Jönköping.

2. Länsstyrelsen måste ha fått Ert brev inom den tid som nedan markerats med kryss, annars kan Ert överklagande inte behandlas.

☒ tre veckor från den dag då Ni fått del av beslutet

☐ tre veckor från den dag beslutet genom kungörelse senast tillkännagivits i ortstidning

☐

Behöver Ni veta mer om hur Ni skall gå till väga, så ring eller skriv till länsstyrelsen.